

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΝΕΟΛΑΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ**

ΕΝΙΑΙΕΣ ΤΕΛΙΚΕΣ ΠΡΟΑΓΩΓΙΚΕΣ ΓΡΑΠΤΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2025-2026

Β΄ ΤΑΞΗΣ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ: 11 Μαΐου 2026

ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΛΟΓΙΚΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Α΄ ΣΕΙΡΑ

ΚΩΔΙΚΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ: Β073

ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΓΡΑΠΤΗΣ ΕΞΕΤΑΣΗΣ: 90 λεπτά

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΛΥΣΕΙΣ

ΟΙ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΛΥΣΕΙΣ ΑΠΟΤΕΛΟΥΝΤΑΙ ΑΠΟ ΠΕΝΤΕ (5) ΣΕΛΙΔΕΣ

Σημείωση: Όπου «σ.» η σελίδα αναφέρεται στο βιβλίο: Στ. Βιρβιδάκης, Βασίλης Καρασμάνης, Χαρ. Τουρνά, *Αρχές Φιλοσοφίας*, Β΄ Γενικού Λυκείου ΥΠΔΒΘ, Αθήνα, ΙΤΥΕ- «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» 2012, όπου «σ.*» η σελίδα αναφέρεται στο βιβλίο: Θεοδόσιος Ν. Πελεγρίνης, *Αρχές Φιλοσοφίας*, Β΄ Ενιαίου Λυκείου, ΥΕΠΘ-ΠΙ, Αθήνα, ΟΕΔΒ 2002 και όπου «σ.**» η σελίδα αναφέρεται στο βιβλίο: Διον. Αναπολιτάνος, Δημ. Γαβαλάς, Απ. Δέμης, Κων. Δημητρακόπουλος, Βασ. Καρασμάνης, *Λογική. Θεωρία και Πρακτική. Γ΄ Ενιαίου Λυκείου. Θετική και Θεωρητική Κατεύθυνση. Μάθημα Επιλογής* [Βιβλίο Μαθητή], ΥΕΠΘ-ΙΕΠ, Αθήνα, ΙΤΥΕ-«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» 2012.

ΜΕΡΟΣ Α΄

(30 μονάδες)

A1. Καθένα από τα στοιχεία της στήλης Α αντιστοιχεί με ένα στοιχείο της στήλης Β. Να γράψετε στο τετράδιο εξέτασής σας τους αριθμούς της **στήλης Α** και δίπλα από τον κάθε αριθμό το γράμμα της **στήλης Β** που αντιστοιχεί στη σωστή απάντηση.

ΣΤΗΛΗ Α	ΣΤΗΛΗ Β
1. Πλάτωνας	α. «Άγραφος χάρτης»
2. Αρκεσίλαος	β. «Μύθος του Σπηλαίου»
3. Ζήνων ο Κιτιέας	γ. «Υπερβατολογική συνείδηση»
4. Τζον Λοκ	δ. «Αρχαία Στοά»
5. Ιμμάνουελ Καντ	ε. «Ακαδημαϊκός Σκεπτικισμός»

(5 X 3 = 15 μονάδες)

Απάντηση Α1

1. β (σ.* 28) [Μονάδες 3]
2. ε (σ.* 33) [Μονάδες 3]
3. δ (σ.* 90) [Μονάδες 3]
4. α (σ. 82 και σ.* 45) [Μονάδες 3]
5. γ (σ. 85) [Μονάδες 3]

A2. Να προσδιορίσετε αν το περιεχόμενο των ακόλουθων προτάσεων είναι σωστό ή λάθος, γράφοντας στο τετράδιο εξέτασής σας, δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πρόταση, τη λέξη «σωστό» ή «λάθος».

α. Σύμφωνα με τη θεωρία της συνοχής, αν το περιεχόμενο μιας πρότασης αντιστοιχεί πλήρως στη φύση των πραγμάτων, τότε είναι αληθής.

β. Στα λογικά έργα του Αριστοτέλη δόθηκε το όνομα «Όργανον».

γ. Η στωική λογική είναι λογική κατηγορημάτων.

δ. Η πρόταση «Μερικοί άνθρωποι δεν είναι λευκοί», σύμφωνα με τη λογική του Αριστοτέλη, είναι καθολική αποφατική.

ε. Βάθος της έννοιας καλούμε το σύνολο των ομοειδών αντικειμένων που υπάγονται σ' αυτή την έννοια.

(5 X 3 = 15 μονάδες)

Απάντηση Α2

α. Λ (σ. 46) [Μονάδες 3]

β. Σ (σ. 50) [Μονάδες 3]

γ. Λ (σ. ** 10, σ. 50) [Μονάδες 3]

δ. Λ (σ. 55) [Μονάδες 3]

ε. Λ (σ. 53) [Μονάδες 3]

ΜΕΡΟΣ Β´

(20 μονάδες)

Να δώσετε σύντομες απαντήσεις (έκταση: 70-110 λέξεις)

B1. Ποια είναι η βασική θέση των εμπειριστών για την πηγή της γνώσης; Να αναφέρετε **ένα (1)** παράδειγμα εμπειριστή φιλόσοφου.

Απάντηση Β1

Κατά τους εμπειριστές, η γνώση μας για τον κόσμο προέρχεται, κυρίως ή και αποκλειστικά, από τις αισθήσεις. Η αφετηρία της συνίσταται στην καταχώριση, την αποτύπωση στον νου,

μέσα από την αισθητηριακή αντίληψη, των «στοιχειωδών δεδομένων» του κόσμου που μας περιβάλλει. Η καταχώριση αυτή είναι στιγμή δημιουργίας στοιχειωδών πεποιθήσεων ή ιδεών, απλών δηλαδή παραστάσεων αυτών των δεδομένων. Εμπειριστές φιλόσοφοι είναι οι: Αριστοτέλης, Επίκουρος, Μπέικον, Λοκ, Χιουμ κ.ά. (Να αναφέρουν **ένα (1)** παράδειγμα). (βλ. σ. 81- 83) [Μονάδες 10]

B2. Τι υποστηρίζει η «θεωρία της αντιστοιχίας» για την αλήθεια; Εξηγήστε.

Απάντηση B2

Σύμφωνα με τη θεωρία της αντιστοιχίας, αν το περιεχόμενο μίας πρότασης που εκφράζει κάποια πεποίθησή μας αντιστοιχεί πλήρως στη φύση των πραγμάτων και στις μεταξύ τους σχέσεις, τότε η πρόταση είναι αληθής, διαφορετικά είναι ψευδής. Μία τέτοια άποψη δέχεται ότι στον νου μας σχηματίζεται, κατά κάποιον τρόπο, ένα αντίγραφο των αντικειμενικών δεδομένων του κόσμου, οπότε η πρόταση που αντιστοιχεί σε αυτά τα δεδομένα είναι αληθής. (βλ. σ. 44-45) [Μονάδες 10]

ΜΕΡΟΣ Γ΄

(50 μονάδες)

Να δώσετε διευρυμένες απαντήσεις (έκταση: 250-300 λέξεις)

Γ1. Αφού μελετήσετε το πιο κάτω παράθεμα και αξιοποιήσετε τις φιλοσοφικές σας γνώσεις, να απαντήσετε στο ερώτημα που ακολουθεί:

«Οι σκεπτικιστές, κατά καιρούς, παρουσίασαν διάφορα επιχειρήματα, προκειμένου να υποστηρίξουν την αναξιοπιστία των αισθήσεών μας και, κατ' επέκτασιν [...] να προβάλουν την αμφισβήτησή τους για τη δυνατότητα των ανθρώπων να γνωρίσουν τα πράγματα γύρω τους».

Θ. Ν. Πελεgrίνης, *Φιλοσοφία και Αμφισβήτηση*. Για τον Θεό, την Γνώση και την Ηθική Πράξη, Αθήνα, εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα 1992, σ.163.

Ερώτημα: (α) Να εξηγήσετε τον φιλοσοφικό όρο «σκεπτικισμός»· (β) Πιστεύετε πως μπορεί να υπερνικηθεί ο σκεπτικισμός; Εξηγήστε· (γ) Πώς μεταχειρίστηκε ο Ρενέ Ντεκάρτ τον Σκεπτικισμό, προκειμένου να θεμελιώσει τη βεβαιότητά του για τη δυνατότητα της γνώσης; Εξηγήστε.

Απάντηση Γ1

Οι μαθητές/μαθήτριες οφείλουν να αναφερθούν στα ακόλουθα σημεία:

(α) Οι Σκεπτικιστές εκφράζουν τις αμφιβολίες τους σχετικά με το εάν μπορούμε να είμαστε βέβαιοι ότι γνωρίζουμε πραγματικά πώς είναι ο κόσμος που μας περιβάλλει, αφού θεωρούν ότι οι αισθήσεις μας συχνά μας εξαπατούν, ενώ σε κάποιες περιπτώσεις κάνουμε λάθος ακόμη και στους συλλογισμούς μας. Υποστηρίζουν ότι δε διαθέτουμε ασφαλή κριτήρια για να αποφασίσουμε αν και πότε γνωρίζουμε κάτι στ' αλήθεια. Ως εκ τούτου, δεν μπορούμε να κρίνουμε ποιες εντυπώσεις και ποιες κρίσεις μας θα έπρεπε τελικά να εμπιστευόμαστε. (βλ. σ. 60) [Μονάδες 10]

(β) Παράλληλα με τις διαφορετικές μορφές του σκεπτικισμού, αναπτύχθηκαν και πολλές στρατηγικές για αντιμετώπισή του. Πιστεύω πως μπορεί να αντιμετωπιστεί ο σκεπτικισμός -ειδικότερα ο ακραίος- εάν κάνουμε μίαν επίκληση στον κοινό νου ή εάν καταδείξουμε την αδυναμία των σκεπτικιστών να υποστηρίξουν με συνέπεια τις αμφιβολίες τους, αφού θα έπρεπε να διαθέτουν κάποια στοιχειώδη γνώση για να μπορούν να διατυπώνουν και να κατανοούν αυτές τις αμφιβολίες. Η πειστικότερη ίσως πρακτική αντίρρηση για τις πιο ακραίες μορφές του σκεπτικισμού είναι πως αυτός αναζητεί υπερβολικά και άχρηστα κριτήρια βεβαιότητας για τους γνωστικούς μας ισχυρισμούς. Ωστόσο, ο εφησυχασμός δεν ταιριάζει σε όποιον θέλει να φιλοσοφήσει και να εξετάσει τα πράγματα εις βάθος.

Μπορεί να γίνει αποδεκτή οποιαδήποτε τεκμηριωμένη απάντηση (είτε ο/η μαθητής/μαθήτρια απαντήσει πως μπορεί ο σκεπτικισμός να υπερνικηθεί είτε όχι), εφόσον ο/η μαθητής/μαθήτρια θα έχει αναπτύξει τη δική του/της δομημένη επιχειρηματολογία. (βλ. σ. 65-66) [Μονάδες 5]

(γ) Για να φτάσει στην κατάκτηση της γνώσης, ο Ρενέ Ντεκάρτ προσπάθησε να βρει στέρεα θεμέλια για τη γνώση, εφαρμόζοντας τη μέθοδο της συστηματικής αμφιβολίας/του ακραίου σκεπτικισμού. Έτσι, γενικεύοντας τη διαπίστωση ότι συχνά μας εξαπατούν οι αισθήσεις μας και ότι δεν μπορούμε να ξεχωρίσουμε μετά βεβαιότητας την κατάσταση του ονείρου από την εμπειρία μας όταν είμαστε ξύπνιοι, διένυσε το πλήρες φάσμα των πεποιθήσεών του και επέλεξε, στο τέλος της διαδικασίας, αυτές για τις οποίες στάθηκε αδύνατον να αμφιβάλλει π.χ. το «Σκέφτομαι, άρα υπάρχω» (=cogito ergo sum). (βλ. σ. 62-63) [Μονάδες 10]

Γ2. Αφού μελετήσετε το πιο κάτω παράθεμα και αξιοποιήσετε τις φιλοσοφικές σας γνώσεις, να απαντήσετε στο ερώτημα που ακολουθεί:

«Η κατεύθυνση της σκέψης του οδηγεί, σε σύγκριση με εκείνη του Πλάτωνα, σε μία πλήρη αντιστροφή της ιεράρχησης των όντων. Στον Πλάτωνα η ύψιστη ύπαρξη ανήκει στις ιδέες, ενώ τα πράγματα τα ενταγμένα στον χρόνο και στον χώρο είναι απλώς απεικάσματά τους. Στον Αριστοτέλη υπάρχει (με την κυριολεκτική σημασία της λέξης) μόνο το συγκεκριμένο επιμέρους πράγμα [...]. Το γενικό δεν έχει καμία ισχύ ως αντικειμενική ύπαρξη [...]. Θα μπορούσαμε να πούμε το ίδιο πράγμα έτσι: υπάρχουν επιμέρους άνθρωποι, αλλά ο «άνθρωπος» έχει μόνο λογική ύπαρξη. «Η ικανότητα γραφής» ή «το λευκό» είναι ονόματα για

κάτι γενικό· αυτό που υπάρχει είναι «ένας άνθρωπος που έχει την ικανότητα να γράφει» ή «ένα άσπρο πράγμα».

I. Düring, *Ο Αριστοτέλης. Παρουσίαση και Ερμηνεία της Σκέψης του*, τόμ. Α' (Μετάφραση: Δ. Λυπουρλής), Αθήνα, εκδόσεις ΜΙΕΤ 1991, σ.128.

Ερώτημα: (α) Ο Αριστοτέλης αναφέρεται -σε αντίθεση προς τις «ιδέες» του Πλάτωνα- στον όρο «καθόλου» (καθολικές έννοιες). Να εξηγήσετε την πιο πάνω θέση, επισημαίνοντας αντίστοιχα τις διαφορές μεταξύ των δύο αυτών όρων του Αριστοτέλη και του Πλάτωνα· **(β)** Να επιχειρηματολογήσετε υπέρ ή κατά της ύπαρξης και της αναγκαιότητας των «καθολικών εννοιών».

(2 X 25 = 50 μονάδες)

Απάντηση Γ2

Οι μαθητές/μαθήτριες οφείλουν να αναφερθούν στα ακόλουθα σημεία:

(α) Ο Πλάτωνας ονομάζει τις καθαρές ουσίες (λ.χ. την καθαρή ουσία της λευκότητας ή την απόλυτη δικαιοσύνη) ιδέες. Σύμφωνα με τον Πλάτωνα, οι ιδέες είναι πράγματα υπαρκτά, ανεξάρτητα από τον αισθητό κόσμο, αιώνια και αμετάβλητα (δυϊσμός). Ο Αριστοτέλης, από την άλλη, αντιδρά έντονα στη θεωρία των ιδεών του Πλάτωνα. Ονομάζει τα πράγματα ή τις ουσίες αυτές «καθόλου» (καθολικές έννοιες). Για τον Αριστοτέλη οι καθολικές έννοιες δεν είναι πράγματα ξεχωριστά από τα φυσικά αντικείμενα, αλλά προκύπτουν από αυτά μέσω νοητικής αφαίρεσης. Επομένως, οδηγείται -σε σχέση με τον Πλάτωνα- σε μία πλήρη αντιστροφή της ιεράρχησης των όντων. (βλ. σ. 36- 37) [Μονάδες 15]

(β) Κάποιοι θεωρούν ότι οι καθολικές έννοιες δεν είναι δυνατό να υπάρχουν. Έχουμε μόνο επιμέρους ατομικά πράγματα. Υπάρχουν, ασφαλώς, γενικές λέξεις π.χ. «λευκό», αλλά όχι πράγματα όπως η «λευκότητα». (ονοματοκρατία- νομιναλισμός). Αν όμως, δεν υπάρχουν γενικές ιδιότητες όπως το «λευκό», τότε πώς είναι δυνατόν να πούμε ότι κάποιο πράγμα ανήκει στην κατηγορία των λευκών πραγμάτων; (βλ. σ.37)

Μπορεί να γίνει αποδεκτή οποιαδήποτε τεκμηριωμένη απάντηση (είτε ο/η μαθητής/μαθήτρια επιχειρηματολογήσει υπέρ είτε κατά της ύπαρξης και της αναγκαιότητας των «καθολικών εννοιών»), εφόσον ο/η μαθητής/μαθήτρια θα έχει αναπτύξει τη δική του/της δομημένη επιχειρηματολογία. [Μονάδες 10]

ΤΕΛΟΣ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΩΝ ΛΥΣΕΩΝ